

Μάθημα: Αρχαία Ελληνικά Ανθρωπιστικών Σπουδών

Τάξη: Γ΄ Λυκείου

Ημερομηνία: 25/02/2024

Καθηγητές: Λυκουρέντζου Τίνα

Ονοματεπώνυμο:

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια Β1, 1-4, Β 6.10-13-16

α' απόσπασμα:

Διττῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὐξησιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τοῦνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλίνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. Ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐθὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται, οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθεῖ ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίξῃ τις ἄνω ῥιπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθεῖ. Οὐτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειούμενοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.

Ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις τούτων πρότερον κοιμίζομεθα, ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν (ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι ἔσχομεν)· τὰς δ' ἀρετάς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μαθάνομεν, οἷον οἰκοδομοῦντες οἰκοδόμοι γίνονται καὶ καθαρίζοντες καθαρισταί· οὕτω δὴ καὶ τὰ μὲν δίκαια πράττοντες δίκαιοι γινόμεθα, τὰ δὲ σώφρονα σώφρονες, τὰ δ' ἀνδρεῖα ἀνδρεῖοι.

β' απόσπασμα:

Οἷον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὄλως ἠσθῆναι καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ **ἀμφότερα** οὐκ εὔ· τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὗ ἔνεκα καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, **ὅπερ** ἐστὶ τῆς ἀρετῆς. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον. Ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστίν, **ἐν οἷς** ἡ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ψέγεται καὶ ἡ ἔλλειψις, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται· **ταῦτα** δ' ἄμφω τῆς ἀρετῆς. Μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, στοχαστικὴ γε οὕσα τοῦ μέσου. [...]

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A1.α. Να χαρακτηρίσετε τις ακόλουθες προτάσεις ως σωστές ή λανθασμένες σύμφωνα με το περιεχόμενο του **α' αποσπάσματος**. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας παραθέτοντας το αντίστοιχο χωρίο του κειμένου.

1. Η διανοητική αρετή αποκτάται αποκλειστικά με τη διδασκαλία.
2. Για να δούμε με τα μάτια μας, η φύση μας εξασφαλίζει πρώτα την αντίστοιχη δυνατότητα.

A1.β. Αντλώντας πληροφορίες από το **α' απόσπασμα**, να συνδέσετε κάθε στοιχείο της στήλης A με τις φράσεις της στήλης B που του αντιστοιχούν, γράφοντας μπροστά από τα γράμματα της στήλης A τους αντίστοιχους αριθμούς της στήλης B. Κανένα στοιχείο της στήλης B δεν περισσεύει.

A	B
α) φύσει β) έξ' ἔθους	1. ὕστερον τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν 2. ἔχοντες ἐχρησάμεθα 3. χρησάμενοι ἔσχομεν 4. τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν 5. ποιοῦντες μανθάνομεν 6. ἐνεργήσαντες πρότερον 7. δίκαιοι γινόμεθα 8. πρότερον τὰς δυνάμεις κομιζόμεθα

A1.γ. Να εντοπίσετε τους όρους του κειμένου στους οποίους αναφέρονται οι λέξεις του **β' αποσπάσματος**: **ἀμφοτέρα, ὄπερ, ἐν οἷς, ταῦτα**.

Μονάδες 10 (4+4+2)

B1.α. Ο Αριστοτέλης, σε προηγούμενο σημείο του λόγου του, αναφέρει πως η μεσότητα που έχει σχέση με την ηθική αρετή ορίζεται με κριτήριο το υποκείμενό της (πρός ἡμᾶς). Ποια κριτήρια προσθέτει στο β' απόσπασμα ο φιλόσοφος, ώστε να οριστεί πληρέστερα η έννοια της μεσότητας; Ποια από αυτά υποδηλώνουν τον κοινωνικό χαρακτήρα της αρετής;

B1.β. Να καταγράψετε με χωρία από το κείμενο **δύο** διαφορετικούς εκφραστικούς τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνει την ανάδειξη των κριτηρίων.

(για τις απαντήσεις σας να λάβετε υπόψη το β' απόσπασμα)

Μονάδες 10 (7+3)

B2. Να γράψετε δίπλα στον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμιά από τις παρακάτω θέσεις τη λέξη Σωστό, αν είναι σωστή ή τη λέξη Λάθος αν είναι λανθασμένη:

1. Με το έργο Ηθικά Νικομάχεια ο Αριστοτέλης επιχειρεί, όπως και άλλοι στοχαστές από τα μέσα περίπου του 5^{ου} αιώνα π.Χ., να ασχοληθεί με όρους και ζητήματα σχετικά με την ηθική και την αγωγή.
2. Στο τέλος του Β' βιβλίου των Ηθικών Νικομαχείων βρίσκεται ο ορισμός της ευδαιμονίας από τον Αριστοτέλη: «ή ευδαιμονία έστι ψυχής ενέργειά τις κατ' άρετήν τελείαν».
3. Απαραίτητη προϋπόθεση για να φτάσει ένας άνθρωπος στην ευδαιμονία είναι η κατάκτηση της αρετής.
4. Κατά τον Αριστοτέλη η ηθική φιλοσοφία είναι διακριτή από την πολιτική φιλοσοφία.
5. Η περί τα ανθρώπινα φιλοσοφία την οποία εκθέτει ο Αριστοτέλης στα Ηθικά Νικομάχεια θα ολοκληρωθεί με την εξέταση νόμων και πολιτευμάτων στα Πολιτικά.

Μονάδες 10

B3. α) Να συμπληρώσετε τις παρακάτω περιόδους λόγου της Νέας Ελληνικής με το κατάλληλο ομόρριζο (απλό ή σύνθετο) της λέξης του β' αποσπάσματος, ώστε να ολοκληρωθεί ορθά το νόημά τους:

1. **έστι:** Ο ομιλητής αναφέρθηκε στην ..... του θέματος, χωρίς πολλές λεπτομέρειες.
2. **έπαινεΐται:** Της απονεμήθηκε τιμητικός ..... για την εθελοντική προσφορά της.
3. **άμφο:** Χωρίς ..... η συμβολή της επιστήμης στην αντιμετώπιση των ασθενειών είναι μεγάλη.

β) Να βρείτε στο α' απόσπασμα από μία ετυμολογικά συγγενή λέξη για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: **δωμάτιο, τοκετός.**

γ) Για καθεμιά από τις ακόλουθες λέξεις του πρωτότυπου να γράψετε μια ομόρριζη λέξη στη νέα ελληνική (απλή ή σύνθετη) με την κατάληξη που σας δίνεται:

- έθίζεται:** -μο
λαμβάνομεν: -ψη
άμαρτάνεται: -μα

δ) **άνάπαλιν:** να σχηματίσετε με το δεύτερο συνθετικό της λέξης 2 σύνθετες λέξεις στη νέα ελληνική.

Μονάδες 10 (3+2+3+2)

B4. Ο Πλάτων στους «Νόμους, 643.d.6 – 644.b.4» έχει αποτυπώσει την άποψη των Ελλήνων σχετικά με την παιδεία. Η συζήτηση ξεκίνησε από την απορία του Αθηναίου σχετικά με τη λειτουργία των συσσιτίων και της στρατιωτικής εκπαίδευσης στις πόλεις καταγωγής των συνομιλητών του, οι οποίοι υποστήριξαν ότι αυτά, όπως και οι υπόλοιποι νόμοι και θεσμοί, αποσκοπούσαν στην επιτυχή διεκπεραίωση των πολέμων, επομένως στην καλλιέργεια της αρετής της ανδρείας. Ο Αθηναίος δήλωσε ότι δεν πίστευε πως οι νομοθέτες θα θέσπιζαν τους νόμους τους αποσκοπώντας στην καλλιέργεια ενός μόνο μορίου της αρετής, την ανδρεία.

“Αθηναίος : Όποιος άνθρωπος έχει σκοπό να γίνει ενάρετος σε ό,τι τον ενδιαφέρει, πρέπει να ασχολείται από την πρώτη του παιδική ηλικία αστεία και σοβαρά με τα σχετικά ζητήματα του κλάδου του. Όποιος θέλει, παραδείγματος χάριν, να γίνει καλός γεωργός ή οικοδόμος, ο δεύτερος πρέπει να παίζει χτίζοντας κανένα παιδιάστικο οικοδόμημα, κι ο πρώτος να καλλιεργεί τη γη. Κι όποιος ανατρέπει τον καθένα απ’ αυτούς τους δυο, πρέπει να τους φτιάχνει μικρά εργαλεία, απομιμήσεις των αληθινών. Επίσης όσα μαθήματα πρέπει να μάθει, να τα προμελετά. Ο οικοδόμος, λόγου χάριν, να μάθει να χρησιμοποιεί το μέτρο, ή το νήμα της στάθμης και ο πολεμιστής να καβαλλικεύει παίζοντας τα άλογα ή κάμνοντας κάτι παρόμοιο, και να προσπαθεί ο νομοθέτης με τα παιχνίδια να στρέφει τις απολαύσεις και τις επιθυμίες των παιδιών εκεί όπου όταν φτάσουν πρέπει να τελειώσουν. Βασικό, λοιπόν, σκοπό της παιδείας νομίζουμε την σωστή ανατροφή που, με το παιχνίδι, θα οδηγήσει όσο το δυνατό αποτελεσματικότερα την ψυχή του παιδιού ν’ αγαπήσει με όλη του την ύπαρξη εκείνο, στο οποίο όταν γίνει άντρας, θα παραστεί ανάγκη να είναι τέλειος.

Μτφρ. Β. Μοσκόβης. 1988. Πλάτωνος Νόμοι. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Νομίζετε ότι υπάρχουν κοινά σημεία ανάμεσα στους λόγους του Πλάτωνα και στην άποψη του Αριστοτέλη στο **α’ απόσπασμα** για το πώς αναπτύσσονται οι τέχνες και η ηθική αρετή. Να στηρίξετε τις απόψεις σας σε χωρία των δύο κειμένων.

Μονάδες 10

Φιλοσοφοῦμεν γνησίως τε καὶ ἱκανῶς...